

AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGÁNAK ÚJABB DÖNTÉSE AZ EURÓPAI ELFOGATÓPARANC S ÉS A TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG TÁRGYÁBAN*

Bagossy Mária¹

Az Európai Unió Bírósága (továbbiakban: EUB) előzetes döntéshozatali eljárás keretében, 2022. február 22. napján újabb ítéletet² hozott az európai elfogatóparancs végrehajtása tárgyában, mely több korábbi döntéséhez hasonlóan a lengyel igazságszolgáltatási rendszer függetlenségét, ezzel összefüggésben pedig a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülését érintette.

Előzmények

Az Európai Unió évek óta figyelemmel kíséri a lengyel igazságszolgáltatási rendszer reformját. A bírói függetlenséget sértő jogszabályi rendelkezések több kötelezettségszegési eljárás megindítását is maguk után vonták,³ mindemelllett a tagállamok közötti igazságügyi együttműködés rendszerére is kihatással voltak. Az EUB először a *Minister for Justice and Equality ügyben*⁴ vizsgálta azt a kérdést, miszerint megtagadható-e az európai elfogatóparancs végrehajtása arra hivatkozással, hogy a Lengyelországban elfogadott jogalkotási reformok megfosztják az elfogatóparanccsal érintett személyt a tisztességes eljáráshoz való jogától. Ítéletében az EUB az *Aranyosi és Căldăraru egyesített ügyekben*⁵ kidolgozott kétszakaszos vizsgálat alkalmazását írta elő a végrehajtó igazságügyi hatóság számára. Amennyiben a végrehajtó igazságügyi hatóság olyan bizonyítékokkal rendelkezik, amelyek alkalmasak annak alátámasztására, hogy a kibocsátó tagállam igazságszolgáltatásának függetlenségét érintő rendszerszintű vagy általános hiányosságok okán fennáll a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog megsértésének valós veszélye, akkor az említett hatóságnak konkrétan és pontosan értékelnie kell, hogy – az érintett személyes helyzetére, valamint az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény jellegére és az európai elfogatóparancs ténybeli hátterére tekintettel, illetve a kibocsátó tagállam által szolgáltatott információkra figyelemmel – komoly és

* DOI 10.21867/KjK/2022.2.1.

¹Dr. Bagossy Mária PhD, bírósági titkár, Debreceni Törvényszék.

²X és Y kontra Openbaar Ministerie, 2022. február 22-i ítélet, ügyszám: C-562/21 PPU és C-563/21 PPU.

³Például: C-791/19., C-619/18. és C-192/18. számú kötelezettségszegési eljárások.

⁴Minister for Justice and Equality, 2018. július 25-i ítélet, ügyszám: C-216/18. PPU.

⁵Aranyosi Pál és Robert Căldăraru kontra Generalstaatsanwaltschaft Bremen, 2016. április 5-i ítélet, ügyszám: C-404/15. PPU és C-659/15. PPU.

bizonyítékokkal alátámasztott okokból vélelmezhető-e, hogy az érintett személy az e tagállamnak történő átadása esetén ennek a veszélynek ki lenne téve.

Az *Openbaar Ministerie ügyben*⁶ az EUB megerősítette az utóbbi, egyéniesített vizsgálat elvégzésének kötelezettségét, melyből következően valamely tagállam igazságszolgáltatásának függetlenségét érintő rendszerszintű vagy általános hiányosságok fennállására vagy súlyosbodására vonatkozó információk önmagukban nem elegendőek az európai elfogatóparancs végrehajtása megtagadásának igazolására.

A jelen ügy tárgya

Az előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményező holland bíróságok – a fentiekhez hasonlóan – azért fordultak az Európai Unió Bíróságához, mivel nem látták biztosítottnak a lengyel bíróságok függetlenségét, ezáltal pedig az átadással érintett személyek tisztességes eljáráshoz fűződő jogának tiszteletben tartását. Az igazságszolgáltatási rendszer függetlenségét érintő hiányosság – a tagállami bíróságok álláspontja szerint – abból eredeztethető, hogy a bírói kinevezés tárgyában javaslatvételi jogosultsággal rendelkező Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács 2018. január 17. napja óta közvetlenül a politikai hatóságok alá tartozik, tehát nem minősül független szervezetnek. Ebből következően fennáll annak valós veszélye, hogy az elfogatóparanccsal érintett személy elleni büntetőeljárásban a tanács által kinevezett bíró vagy bírák vetnek, illetve vehetnek részt a jövőben. Az érintett személy részére nem biztosított a hatékony jogorvoslat lehetősége sem, mivel 2020. február 14. napja óta ténylegesen nem vitathatja valamely bíró kinevezésének érvényességét vagy az igazságszolgáltatási feladatai ellátásának jogszerűségét.

A tagállami bíróságok lényegében azt a kérdést tették fel az EUB-nak, hogy a *Minister for Justice and Equality ítéletben* kidolgozott és az *Openbaar Ministerie ítéletben* megerősített kritériumok alkalmazhatók-e a lengyel bírák kinevezésére vonatkozó rendelkezések értékelése során. Azok ugyanis felvetik a törvény által megelőzően létrehozott bírósághoz való jog sérelmét, melynek esetleges megsértése esetén nem áll rendelkezésre hatékony jogorvoslat sem.

Az Európai Unió Bíróságának érvelése

Az EUB mindenekelőtt emlékeztetett arra, hogy mind a tagállamok közötti kölcsönös bizalom elve, mind pedig a közöttük fennálló kölcsönös bizalmon alapuló kölcsönös elismerés elve alapvető jelentőséggel bír az uniós jogban, mivel lehetővé teszik egy belső határok nélküli térség létrehozását és

⁶ *Openbaar Ministerie kontra L*, 2020. december 17-i ítélet, ügyszám: C-354/20. PPU és C-412/20. PPU.

fenntartását. A kölcsönös bizalom elve mindegyik tagállamtól megköveteli, hogy – kivételes körülményektől eltekintve – úgy tekintse, hogy az összes többi tagállam tiszteletben tartja az uniós jogot, és különösen az uniós jog által elismert alapvető jogokat.

A tagállamok közötti bűnügyi együttműködés egyik legfontosabb és leghatékonyabb eszköze az európai elfogatóparancs, melyet a tagállamok a kölcsönös elismerés elve alapján, a Tanács 2002/584 számú kerethatározatának megfelelően hajtanak végre. Az európai elfogatóparancs végrehajtását csak a kerethatározatban taxatív felsorolt esetekben tagadhatják meg, illetve azt kizárólag a kerethatározatban kimerítő jelleggel felsorolt feltételekhez köthetik. Ebből fakadóan tehát az európai elfogatóparancs végrehajtása a főszabály, míg a végrehajtás megtagadása kivételesnek tekintendő, melyet szigorúan kell értelmezni annak érdekében, hogy a tagállamok közötti igazságügyi együttműködés ne bénuljon meg.

A fentiek rögzítését követően az EUB azon feltételeket tette vizsgálat tárgyává, melyek mellett a végrehajtó igazságügyi hatóság megtagadhatja az európai elfogatóparanccsal érintett személy átadását azon okból, miszerint fennáll annak valós veszélye, hogy e személynek az átadása révén sérül a törvény által megelőzően létrehozott bíróság előtti tisztességes eljáráshoz való alapvető joga.

A független, pártatlan és a törvény által megelőzően létrehozott bírósághoz fordulás garanciái a tisztességes eljáráshoz való jog sarokkövét képezik. A *Minister for Justice and Equality* ügyben és az *Openbaar Ministerie* ügyben megállapított, a függetlenség és a pártatlanság követelményéhez kapcsolódó kétszakaszos vizsgálat elvégzése nem mellőzhető önmagában azon körülmény miatt, hogy döntően a törvényhozó vagy a végrehajtó hatalom képviselőiből, illetve az általuk választott tagokból álló szerv vesz részt az elfogatóparancsot kibocsátó tagállamban a bírói hatalom tagjainak kinevezésében vagy előléptetésében. Ettől eltérő értelmezés ugyanis figyelmen kívül hagyná az EUB már felidézett ítélkezési gyakorlatát, és ezáltal az európai elfogatóparancs működésének megbénulását eredményezné.

Az EUB jelen ügyben is azt a kötelezettséget írta elő a végrehajtó igazságügyi hatóság számára, hogy a kétszakaszos vizsgálatot elvégezve döntsön az európai elfogatóparancs végrehajtásának tárgyában. Ehhez konkrét iránymutatásokkal is szolgált, meghatározva a vizsgálat egyes szakaszaiban figyelembe veendő szempontokat.

A vizsgálat első szakaszában a végrehajtó igazságügyi hatóságnak általános jelleggel kell értékelnie, hogy fennáll-e annak való veszélye, hogy különösen a kibocsátó tagállam bíróságai függetlenségének hiányával vagy a törvény által megelőzően létrehozott bíróság követelményének be nem tartásával

kapcsolatos, e tagállamban fennálló rendszerszintű vagy általános hiányosságok okán sérül a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog. Utóbbi olyan szabályok meglétét igényli – különösen, ami a fórum összetételét, a kinevezést, a megbíztatás időtartamát, valamint az elfogultsági okokat, a kizárási okokat és a tagok elmozdításának okait illeti –, amelyek a jogalanyok számára biztosítják minden, az említett fórum külső tényezők általi befolyásolhatatlanságára, valamint az ütköző érdekek vonatkozásában fennálló semlegességére vonatkozó jogos kétség kizárását.

Az EUB megállapította, hogy az a körülmény, miszerint a bírák kinevezésének folyamatában résztvevő Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács döntő jelleggel a jogalkotó által kiválasztott tagokból áll, önmagában nem vonhatja kétségbe az ezen eljárás végén kinevezett bírák függetlenségét. Más a helyzet akkor, ha ugyanez a körülmény – más releváns elemekkel és azon feltételekkel együtt, amelyek mellett e választásokra sor kerül – ilyen kétségeket ébreszt. A vizsgálat első szakasza tehát objektív, megbízható, pontos és kellően aktuális adatok alapján végzett, átfogó értékelést feltételez.

A vizsgálat második szakaszában már azt kell értékelni, hogy a rendszerszintű vagy általános hiányosságok konkretizálódhatnak-e az érintett személy átadása esetén. A szabadságvesztés büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtása céljából kibocsátott európai elfogatóparancs végrehajtása akkor tagadható meg, ha az ügy sajátos körülményeire tekintettel komoly és bizonyítékokkal alátámasztott okokból vélelmezhető, hogy az érintett személy büntetőügyében sérült a törvény által megelőzően létrehozott, független és pártatlan bíróság előtti tisztességes eljáráshoz való alapvető jog. A büntetőeljárás lefolytatása érdekében kibocsátott európai elfogatóparancs végrehajtása akkor tagadható meg, ha az ügy sajátos körülményeire tekintettel komoly és bizonyítékokkal alátámasztott okokból vélelmezhető, hogy az érintett személyt átadása esetén ezen alapvető joga sérelmének valós veszélye fenyegeti.

Az Európai Unió Bíróságának 2022. február 22. napján kihirdetett ítélete megerősítette, hogy a korábbi határozataiban kidolgozott, kétszakaszos vizsgálat elvégzése nem mellőzhető önmagában amiatt, mert a végrehajtó igazságügyi hatóság aggályosnak találja a lengyel bírák kinevezésének eljárásrendjét. Bár a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése tárgyában az EUB következetes ítélkezési gyakorlatot alakított ki, a lengyel igazságügyi reform vélhetően további, értelmezést igénylő kérdéseket vethet fel, melyek már nem csak az európai elfogatóparancs végrehajtását, hanem az igazságügyi együttműködés más jogintézményeit is érinthetik. Jól példázza ezt a C-819/21.

szám alatt folyamatban lévő előzetes döntéshozatali eljárás, amely már a lengyel tagállami bíróságok ítéleteinek elismerhetőségéhez és a kiszabott büntetések végrehajthatóságához kapcsolódik.

Források jegyzéke:

- Aranyosi Pál és Robert Căldăraru kontra Generalstaatsanwaltschaft Bremen, 2016. április 5-i ítélet, ügyszám: C-404/15. PPU és C-659/15. PPU.
- C-791/19., C-619/18. és C-192/18. számú kötelezettségzegési eljárások
- Minister for Justice and Equality, 2018. július 25-i ítélet, ügyszám: C-216/18. PPU.
- Openbaar Ministerie kontra L, 2020. december 17-i ítélet, ügyszám: C-354/20. PPU és C-412/20. PPU.
- X és Y kontra Openbaar Ministerie, 2022. február 22-i ítélet, ügyszám: C-562/21 PPU és C-563/21 PPU.